

KGY meglátogatja AGY-t

Hónapon át hordtam az üzenetet Konrád és Aczél között. „Üdvözlöm, jobbulást kívánok.” „Köszönöm, hívjon föl egyszer.” Csaltam is. Amikor a vég kezdetén – szombahelyi sugarazása, 21 kilós fogyása után – először láttam, azt hazudtam neki, KGY kérdezte, hogy van, és jobbulást kíván, pedig épp külföldön Pen Clubbozott. Talán KGY mondta először, hogy meglátogatná, talán AGY, hogy látogassa meg. Hisz leginkább már csak az általa tiltottak járnak hozzá, nem a támogatók és türtek. (Azért jártam hozzá, hogy Rákosiról beszélgesünk. Tájékozottságát csak érdeklődése múlta felül. Rengeteget segített.)

1.

Kedd, Szent István park, délután negyed négy. – Te hogy szolítod? – kérdi KGY. – Aczél elvtárs. Így maradtam. – Én akkor sem mondtam, hogy elvtárs, már nem kezdem el. Aczél úr! – mondja KGY, és kilépv a kocsiból, belefeledkezik a szomszédos bérház látványába. – Gyere csak! – mondja hirtelen. Vidám titkok várok a nagy sétától, Budapest örök magiszterétől. KGY otthonosan belép az üvegezett ajtón és megáll az előtérben, a szürke és hófehér port buggyantó, egymásra dobott papírszakok előtt. – Itt akartak kivégezni! – mondja mellmagasságba mutatva. Körülnézek: világos, ártatlan kapualj! Mire fölcusdók, KGY már az utcán van. – 1956-ban? – kérdem. – 1944-ben – feleli. Tízévesen kivégezni?

2.

AGY kifényesítette a lelkét is a találkozóra legnagyobb tiltottjával. Legutóbb csak fölugrottam egy percre, s akkor pizsamában ült a nagypapa-fotelben. KGY-t felöltözve, megfésülve, borotvtálan, skótkockás plédbe burkolva várta. A fotelbe fektetett vastag sétatobnak divatos lenne szim-bolikus jelentést adni. Amíg járnai tudott, a vendégé volt a fotel. Elnézést kért, hogy nem áll föl. KGY után kezdet fogok vele én is. – Kávét, whiskyt? – kérdi. KGY mindkettőt kér, s megérdeklődik, hogy ő – mármint Aczél úr, akit sehogy sem szólít meg – inkább

whiskyt ivott-e vagy konyakot. Elfelejtettem figyelmeztetni, hogy hangosan beszéljen, így AGY azt feleli, hogy konyak is van. – Hangosabban – sügom, és KGY megismétli a kérdést, mire AGY-nek eszébe jut, hogy francia nagyiparos ismerőse elmesélte, hogyan kell armagnacot inni – hisz az igazi név ez –, hogyan kell előmelegíteni a poharat, hogy az illat... A gondolat ugri egyet: – Ha a vejem felbontja az akor kapott 1917-es armagnacot, azt fogja mondani, hm, nem is volt rossz itala az öregnek. De nem ért hozzá!

3.

– Hogy van? – kérdi KGY.

AGY ingatja a fejét, s az arcáról leolvasható: nem látni? – Egyezségem van az orvossal, hogy nem titkolja a helyzetet. Vasárnap nem hittem volna, hogy találkozunk. – Csörög a telefon.

– Fölvegyem? – kérdi KGY.

– Majd Sárika – int AGY, mert volt titkárnője napközben mellette van. – Szombathelyen magáról álmodtam – mondja.

– Szombathelyen!? – kérdi KGY, mintha a hely volna meglepő.

Három szörnyű hetet töltött ott kórházban. Mondja a kínzó csonttétellel orvosi nevét is, majd visszatér az álomhoz. – Gelléri Andor Endreként jelent meg, és azt tanácsolta, hogy délelőtt kell szeretkezni, mert a szerelemhez frissnek kell lenni, és jó előtte egy pohár pezsgőt inni.

– Igaza volt – feleli KGY.

– Gelléri, a munkásság írója ajánlotta ezt! – mondja AGY megjátszva, hogy megbotránkozott. AGY Napoleonnal koccint, KGY Johnny Walkerral.

– Mit kellett volna másként csinálni? Hogyan lehetett volna csinálni? – kérdi hirtelen Aczél György Konrád Györgytől.

– Ez volt a történelem menete – adja meg KGY a fölmentést.

4.

Örkényre terelődik a szó, akit AGY Párizsba küldött KGY után azzal a kérréssel, hogy egy időre maradjon nyugton, s ne is jöjjön haza. (Előtte

azt szerették volna, ha nemcsak Szelenyi Iván, hanem KGY is Nyugatra települ.)

– Imeri erről a levelezésünket Örkényről? – kérdi AGY. KGY a fejét ingatja. – Majd megmutatom – igéri és idezi Örkény levelet, hogy a két barát (AGY és KGY) közül azzal véget vet a barátságának, amelyik becsapja. – Kinek mertek volna így írni? – kérdi AGY. De KGY válasz helyett mentegőzik: ő három hónap moratóriumot vállalt és azt be is tartotta: csak négy hónap múlva jelent meg tőle valami a Le Monde-ban. Magyar cenzúra Párizsban!

• KGY mesél Örkényről. Párizsban elmentek vacsorázni. Örkény francia halászlét rendelt, a nyakába kötötte a szalvétát – két tapsifüllet – és önfeledten evett. – Az írók közül társaságban Örkény tudott a legkiválóbban mesélni – mondja.

AGY bólint és folytatja a gyors értékelést: a hozzá közelálló Déryről mindig úgy érezte, hogy okosságát a Spiegelből vette. Dicséri Illyés esztét, bár bizonyos dolgokba – példaként a nemzeti ügyet említi – bele tudott gabalyodni.

5.

– Könnyen föl lehetett volna számolni a szamizdatokat – mondja AGY. Főképp Biszkuék akartak lecsapni. Buta ember volt – intézi el a múlt idővel is. – Megkérdeztem Kádárt, gondolja, lett volna Rajk-per, ha annak idején csak egy húsz példányos szamizdat is van? És a következő PB-ülésen elkente a témát. – Korábban ennyi idő után már rágyújtott AGY. Egyetlenegy szippantott és elnyomta a Multifiltert. – Két író esett teljes tilalom alá – mondja –, Konrád György és **Eörsi István**. (Pedig **Eörsinek** jelentek meg kötetei.)

– Miért? Szóltak? – kérdi KGY.

– Magánál Jalta miatt. Volt egy szöke szibirjak fiú a követségen és éjfélkor feljött a lakásomra elmondani, hogy Moszkvában örvöngenek, hogy kirobbantja a harmadik világháborút. És a szovjet vezetők javasolni fogják Kádárnak a leváltásomat. **Eörsinél** a verbális közléseit kifogásolták. – Pi-

hen. – Sok emberük volt itt – mondja, s nem derül ki, hogy oroszok-e vagy magyarok. – Néhány író jobban félt a zsidóktól, mint az oroszoktól. Jártak Gáspárhoz, hogy miért nem váltanak le, egy nyári meghívásért vitték a szót a követségre is.

– Erről hallottam – mondja KGY.

AGY Csoóriról faggatná, de KGY nem akar kötélnék állni. Végül annyit mond, bizonyos jelekből kiszámítható volt a pálya. Aczél felidézi a közös „misztikus vacsorákat” Illyéséknél, és felpanaszolja, hogy hagyják a könyvek világát pusztulni. – Koestler, Orwell, az antikommunista írók kivételével az egész világirodalmat kiadtuk, és most írók, költők hagyják a könyvkiadást semmibe veszni.

– Azok a kötetek megvannak a polcokon – vigasztalja KGY.

– Megteremtettük a színházi életet – olyat, amilyet –, az is megy tönkre – mondja tovább. – Sokan azt hitték, hogy itt mennyi tiltott mű kerül majd elő. És nincsenek sehol.

– Az emberek nem szeretnek az íróasztalfióknak írni – mondja KGY, és a közbevetsésre azt feleli, ő nem az íróasztalnak írt.

– Sok mindent mulasztottunk – tér vissza Nessus ingére AGY.

– Mire gondol? – kérdi KGY.

– Az olvasó népet nem sikerült megteremteni.

6.

– Miért vállalta Kádár? Mitől félt? – kérdi KGY.

– Félthette az életét – ismeri el Aczél. – Rákosi még 1957 februárjában is úgy vélte, hogy tizezer ember likvidálása nélkül nem lehet az ellenforradalmat kiirtani. Kádár – az új kormány – első nyilatkozata annyiban tér el a Rákosiék tervezetétől, hogy ő akkor még Rákosiékat okolta, és nem Nagy Imréeket vagy a külső erőket. Joggal tarthatott, hogy kinyírják, ha visszajönnek. És Molotov azt akarta, hogy Rákosiék jöjjenek vissza. – Ő is félt Rákosiéktól, mondja, többek között ezért is vállalta a rosszabbul fizető állást. Párizsba került barátai is tanácsolták – névről Heltai Györgyöt említi –, vállalja az építőipari tröszt helyett a kulturális miniszterhelyetteséget. S utal rá, hogy ottjártakor akár kint is maradhatott volna. Élete legmarkánsabb része a Rákosi-börtönben töltött idő volt. Ő másként élte át a katarzist, mint Szász Béla. Sza-

badulásuk után Kállai azonnal elfogadta Rákosi állásajánlatát, majd Nagy Imrééknél kuncsorgott, hogy vegyék be a kormányba. Épp jó kapcsolataik miatt küldte őt Kádár Snagovba Nagy Imréékkal tárgyalni, de fölnyeneskedett velük, mindent ígérgetett a saját szakállára.

– Nagy Imréék kivégzését Kádár miért vállalta? Nem lehetett kitérni? Nemet mondani? – kérdi KGY.

– Tizenegy alkalommal jártam Nagy Imre ügyében Kádárnál, mert külföldi útjaimon mindig rákérdeztek. Kádár ismételtette: ha aláírta volna, hogy elismeri a kormányt, csak ezt az egy szót!

– Miért volt ez olyan fontos? Hisz addigra már megszilárdult Kádár helyzete! – mondja KGY.

Nemhogy ekkor, de később is az volt a kérdés, hogy Kéthly (Nagy Imre kormányának a tagja) vagy Horváth Imre lesz-e a magyar ENSZ-képviselő – mondja AGY. A kínaiakkal akkor szoros volt a kapcsolat, ők adták a legtöbb támogatást Magyarországnak, és az 1957 tavaszi ötpárti tárgyalás után megváltozott Kádár szóhasználata, már nem Nagy Imre elvtárs és Rákosi-klikk. Ponomarjov Romániából írt jelentése is segített beleszorítani a perbe. S azt mondja, Kállai ejtette ki a száján először, hogy bűnvádi eljárás is szóba jöhet.

7.

Hirtelen megijedhet KGY, hogy kifárasztja a beteget, és felugrik. Búcsú közben kéri AGY, látogassa meg, ha jobban lesz. Az ajtó előtt a kisebbik lánya félénken, fáradtan megköszöni, hogy eljöttünk: rég volt ilyen jó állapotban a papa. KGY a szellemi frissességét dicséri. Lenn megkérdi: nem járunk egyet a Duna-parton? Eszébe jut, hogy egy volt PB-tag leszólította, és elmondta, Aczél nem akarta Párizsból hazaengedni, de ő felszólalt, hogy ezt nem tehetik. – Bolondság – mondom. Ha Aczél ezt akarja, megteszi.

– De akkor az illető miért mondta el épp most nekem? – kérdi Gyuri. Épp ez az: miért mondta?

Harmadnap, pénteken este hívom KGY-t: – Meghalt Aczél!

– Óh, istenem! Nem kellett volna olyan keményen kérdeznem.

Pünkösti Árpád